

Món ibèric i romanització al terme de Maçanet de la Selva. Estat de la qüestió.

JOAN LLINÀS POL

SUSANNA MANZANO VILAR

ALONS RAMÍREZ GARCIA

D'ENÇÀ de la confecció de la Carta arqueològica de la comarca de la Selva, encarregada per la Generalitat de Catalunya i tancada l'any 1990, el nombre de jaciments arqueològics coneguts al terme municipal de Maçanet de la Selva s'ha vist enormement ampliat gràcies a diverses troballes fortuïtes de materials, bàsicament ceràmics, d'època ibèrica i romana. L'objectiu de la present nota és d'aprofitar aquestes interessants novetats per tal d'actualitzar la carta arqueològica del terme de Maçanet i també donar a conèixer breument els avenços que signifiquen de cares a una major comprensió del món antic a la nostra comarca.¹

L'Hort d'en Bach.

Es tracta d'un establiment romà situat dins del mateix casc urbà de Maçanet, en un pendent lleuger amb orientació NW, a prop de l'antic Estany de Sils. Després d'una primera anàlisi de l'ampli conjunt de materials recuperats fortuïtament (fig. 1), podem avançar que ens trobem, segons tots els indicis, davant d'una vil·la romana que degué funcionar des d'època romano-republicana fins, almenys, als segles IV-V d.C., amb uns precedents pre-romans datats per materials dels segles III-II a.C., difícils d'explicar sense portar a terme una excavació arqueològica en l'indret (THMS 1994, p. 19; Merino, Nolla i Santos, en prem-

1. Regraciem les informacions i l'ajuda proporcionada per J. Tello, J.M. Nolla,

J.M. Llorens i J. Campeny.

sa). L'existència d'aquest establiment l'afavoreix la seva ubicació, envoltada d'excel·lents terres de conreu i amb aigua abundant.

La realització de diverses obres de construcció a l'emplaçament d'aquesta estació romana n'ha provocat la destrucció parcial, i l'abocament de les terres extretes a prop del pont de Can Sagués (1 km. al sud del nucli urbà) ha estat el responsable que bona part del material recuperat provingui, precisament, d'aquest indret allunyat.

Turó de Sant Jordi.

Dalt d'aquest turó s'hi troben les restes del castell de Torcafelló, que actualment són motiu d'unes obres de restauració dutes a terme pel Taller d'Història de Maçanet. Durant aquests treballs s'han posat al descobert restes de ceràmica comuna antiga, un bocí de ceràmica de vernís negre dels segles II o I a.C, diversos fragments d'àmfora itàlica i alguns trossos de *dolium* i de *tegulae*. També són dignes de menció quatre monedes romanes de bronze, dels emperadors Constantí i Constanci II, encunyades entre els anys 330 i 364 d.C. que foren trobades dins d'un dels murs de la fortificació medieval i que cal atribuir a la seca de Constantinoble.

Carretera d'Hostalric, km. 42,600.

Al marge dret de la carretera C-251, a uns 4 km. del nucli urbà en direcció a Hostalric, hi ha les restes d'un forn probablement romà, del qual es conserva part de la graella i de la volta. Bé que manquen dades de fiabilitat, hom l'ha datat en època romana alt-imperial (THMS 1994, p. 19).

Oest de Martorell-1.

Ubicat a la carena que separa la depressió de l'Estany de Sils del pas de l'Empalme i a prop de la urbanització Maçanet Residencial Park, aquest jaciment, de caràcter totalment indeterminat ja que no hi ha estructures visibles, ha proporcionat uns escassos fragments de ceràmica de tradició ibèrica (àmfora i ceràmica comuna oxidada).

Oest de Martorell-2.

Es troba situat en una petita elevació de la mateixa carena que el

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

jaciment anterior, a uns 700 metres de distància, i ha proporcionat ceràmica comuna oxidada i àmfora ibèrica i itàlica, cosa que ens dóna una cronologia aproximada del segle II a.C. La concentració de material al punt més elevat del promontori fa pensar en un possible assentament, aparentment de petites dimensions, bé que cal oposar una certa reserva davant el fet que no hi hagi estructures visibles de cap mena.

Oest de Martorell-3.

Ubicat al cim d'un petit turó, a la mateixa carena i prop d'1 km. al SW de l'anterior, en aquest indret s'han localitzat materials, molt pobres en conjunt, integrats exclusivament per *tegulae* romanes. Davant d'això, es fa difícil, per no dir impossible, esbrinar la cronologia o les funcions que va desenvolupar aquest jaciment. Tanmateix, el fet que es tracti d'un lloc elevat, amb un bon camp visual i a sobre mateix del pas del Camí d'Hèracles-Via Augusta, permet teoritzar –amb les lògiques reserves que comporta la manca d'intervencions arqueològiques– entorn d'una possible petita estació de control d'aquesta important via.

Oest de Martorell-4.

Aquest indret es troba en una elevació a sobre mateix de l'estació de ferrocarril de l'Empalme, amb un camp visual excel·lent sobre la plana de Collformic (Massanes) i un bon tram del Camí d'Hèracles. Les restes materials de què disposem es poden datar pels volts del segle II a.C., cosa que fa pensar en un possible establiment d'origen ibèric que perviu en els primers temps de la romanització, tal com sembla demostrar la presència de restes d'àmfora ibèrica, *dolium* i àmfora itàlica. També s'hi ha recollit ceràmica feta a mà i ceràmica comuna oxidada (de pasta de sandvitx), de clara tradició ibèrica.

Puig Marí.

S'afirmava que al cim d'aquest puig, situat a uns 2 km. al sud del nucli urbà i amb un ampli camp visual, hi havia restes d'un hàbitat ibèric (Vilà 1982; Burjachs *et al.* 1990, p. 96) que, de moment, no han pogut ser identificades amb seguretat (THMS 1988, p. 133). En l'indret actualment hom hi pot constatar les restes d'una construcció molt més tardana, potser una torre, medieval o moderna.

Cal Coix.

Es troba situat al sud-est del terme municipal, en una zona baixa on no hi ha restes d'estructures i sí, en canvi, un taller lític pre-històric, que podria haver-se reexplotat en època ibèrica (Vilà 1982, p. 234; Florensa 1990, p. 26). El material recollit d'aquest període no permet, tanmateix, precisar més.

Montbarbat.

Es tracta, amb tota seguretat, del jaciment més conegut de Maçanet. És un important poblat ibèric encimbellat estratègicament en un dels punts més elevats (331 m.) d'aquest sector de la Serralada Litoral, compartit amb el terme municipal de Lloret i amb un magnífic camp visual, tant per la banda de marina com per la de l'interior. En procés d'excavació des de fa uns anys, s'hi han posat al descobert diverses habitacions adossades a una potent muralla, reforçada amb una torre quadrangular. La part excavada del poblat, a la banda de Lloret, és encara molt parcial, ja que les restes d'estructures afloren a la superfície en una gran àrea estesa per tot el cim de la muntanya. La fundació de l'hàbitat cal portar-la al segle VI a.C., i el seu funcionament es mantindria fins a finals del segle III a.C. (Vilà *et al.* 1992), si bé hi ha vestigis aïllats de cronologia més tardana, com una vora d'àmfora Pascual 1, de finals del segle I a.C.-canvi d'era (Martin 1993, p. 22).

Conclusions

L'estructura del poblament d'època ibèrica a la comarca de la Selva no defuig els paràmetres clàssics dels assentaments aturonats, de fàcil defensa i ampli camp visual, però, a la vegada, amb accessos còmodes a les zones planeres aptes per al conreu i a les principals vies de comunicació terrestres. Si fem una ullada a l'orografia del terme de Maçanet ens adonarem que és idònia per a l'establiment d'hàbitats ibèrics. Una carena de turons en forma de V invertida recorre el terme municipal. Un dels braços arrenca de Montbarbat, al SE, i segueix vers el NW fins que, al nord del veïnat de Soliva, s'ajunta amb l'altre braç, procedent del sud de Martorell, al SW del terme municipal. Això afavoreix que els punts prominents d'aquesta mena d'espina dorsal maçanetenca gaudeixin d'un ampli domini visual sobre els tres sectors

planers o depressionaris que ella mateixa delimita: al nord-est la conca endorreica de l'Estany de Sils, planera i ben regada per infinitat de rieres; a ponent l'estratègic pas de l'Empalme, afrontat a la Serra de Clarà, ja del pre-litoral, per on s'escola la riera de Santa Coloma i per on des de temps immemorials hi ha passat un dels camins terrestres més importants del país (Camí d'Hèracles-Via Augusta-Camí Ral); i finalment, a migdia, encerclat pels dos braços de la V, el sector obert directament a la Tordera.

Aprofitant els avantatges de la major alçada i del seu domini, a més de tota la depressió selvatana, sobre un sector de la costa, Montbarbat esdevé el gran nucli de població ibèric de tota aquesta zona i està connectat visualment amb tot un seguit de punts menors de poblament, els quals potser en dependrien d'alguna manera, ara com ara difícil de concretar. En el supòsit que realment fossin assentaments, Cal Coix, Oest de Martorell-1, 2 i, potser, 4, i fins i tot l'establiment indeterminat que precedí a la vil·la de l'Hort d'en Bach serien alguns d'aquests punts dispersos de poblament ibèric ple-tardà a Maçanet.

La sobtada decadència que sembla detectar-se a Montbarbat a partir del final del segle III a.C. cal posar-la versemblantment en relació amb l'arribada dels romans i la primera fase (i més violenta) de la conquesta del país. Tanmateix, el domini romà el segle II a.C., en circumscriure's tan sols a l'àmbit purament militar i fiscal i no transformar encara l'estructura de la societat, permet la continuïtat de la major part dels hàbitats ibèrics, i per això trobem que els jaciments coneguts continuen funcionant en aquest moment. A la vegada, l'interès romà, en aquests moments encara insegurs, per controlar una via tan important com el Camí d'Hèracles és molt possible que potenciés la presència de punts de vigilància fortificats a les alçades que dominen el pas de l'Empalme, i aquesta podria haver estat una causa més de la pervivència dels jaciments de l'Oest de Martorell, com molt probablement ho degué ser també de Puig Ardina (Riudarenes) i del Castell d'Hostalric, situats als dos extrems de l'esmentat i estratègic pas de l'Empalme.

La romanització queda a bastament concretada en la vil·la de l'Hort d'en Bach i en el forn de la carretera d'Hostalric. Els assentaments d'aquest moment responen, també, als paràmetres clàssics: hàbitat instal·lat a la plana, a tocar dels mateixos camps de conreu, amb força aigua i a prop de les vies de comunicació. Els assentaments aturonats, a causa de la definitiva romanització de la societat i de l'establiment d'un llarg període de pau, s'abandonaran definitivament a partir del segle I a.C. o del canvi d'era.

*ADDENDA: Recentment (agost del 1994) hem tingut l'oportunitat de realitzar les primeres excavacions a la vil·la romana de l'Hort d'en Bach, que han permès conèixer les primeres estructures (la cantonada de dos murs) i establir una estratigrafia –encara incompleta, ja que no s'ha pogut arribar al sòl natural– que abasta des del segle II d.C. fins al Baix Imperi.

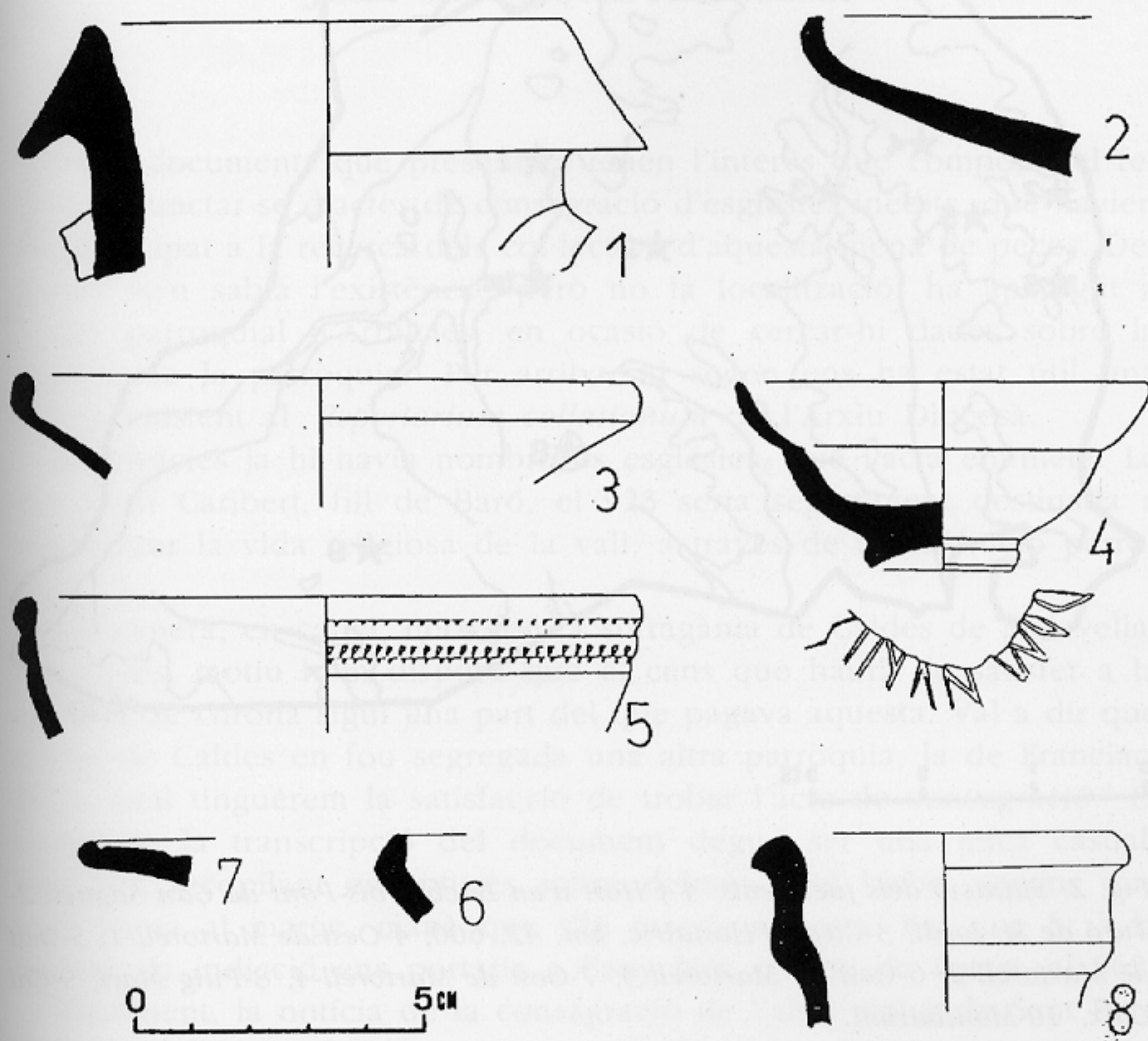

Fig. 1: Materials de l'Hort d'en Bach: 1-Àmfora itàlica; 2-Campaniana B, f. Lamboglia 5; 3-Grisa emporitana; 4-T.S.Sudgàl·lica, f. Drag.27; 5-T.S.Africana A, f. Hayes 9A; 6-T.S.Africana D, f. Hayes 61B; 7-T.S.Africana D, f. Hayes 59; 8-Àmfora bètica baix-imperial, f. Keay XIX.

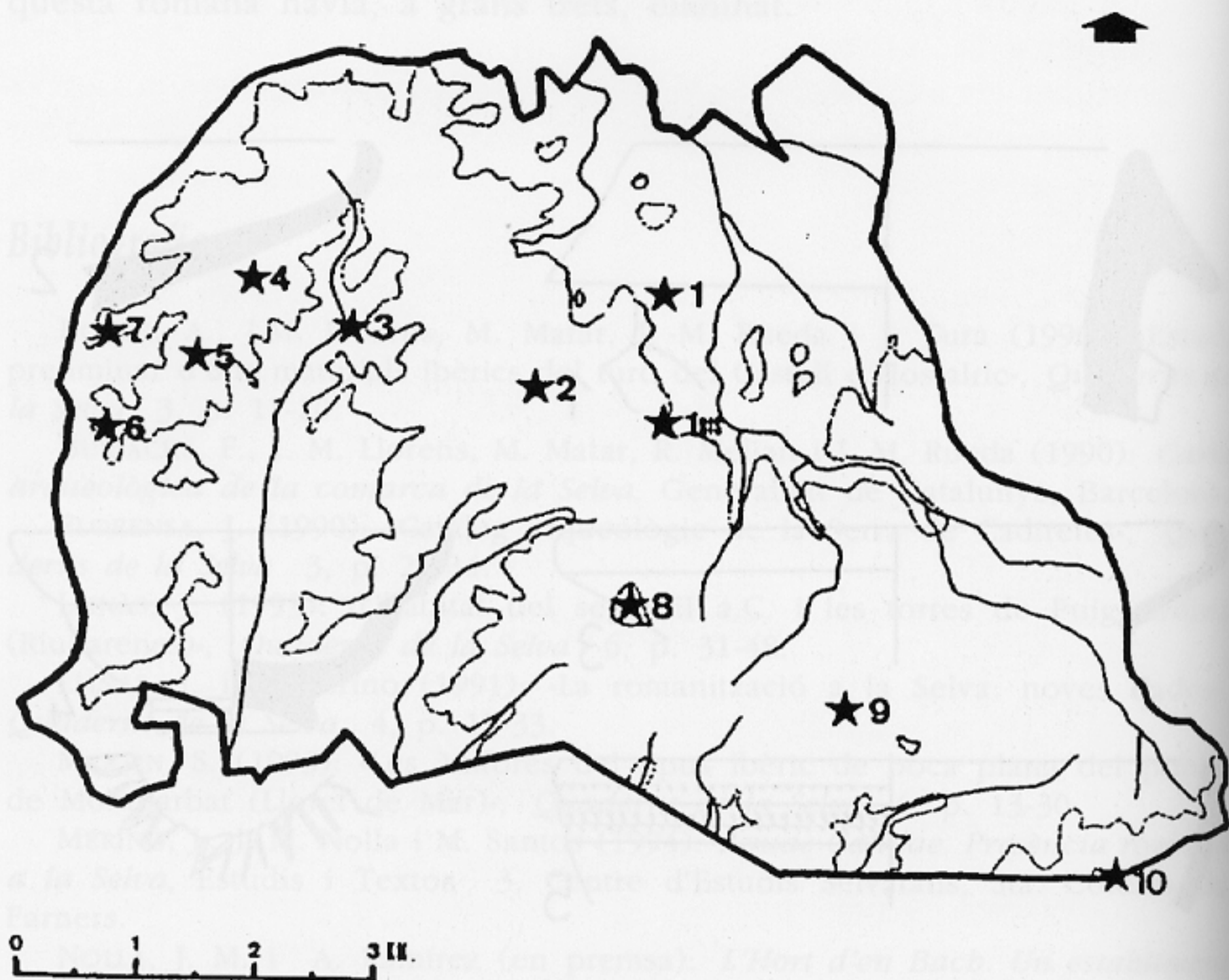

Fig. 2: Situació dels jaciments. 1-L'Hort d'en Bach, 1bis-Pont de Can Sagués, 2-Turó de St. Jordi, 3-Ctra. d'Hostalric, km. 42, 600, 4-Oest de Martorell-1, 5-Oest de Martorell-2, 6-Oest de Martorell-3, 7-Oest de Martorell-4, 8-Puig Marí, 9-Cal Coix, 10-Montbarbat.